

Mikhail Zuev. Pre-university training of gifted students in European countries.

Article analyzes the role the process of gifted and talented school-students preparation. Such work with children opens great opportunities for young people who want to receive higher education, especially it applies to talented and gifted youth, who will receive access to target preparation on chosen specialty.

Keywords: *gifted students, pre-university legal training.*

Михаил.Зуев. Довузовская подготовка одаренных студентов в европейских странах В статье проанализирована роль доуниверситетской подготовке одаренной учащейся молодежи. Указанная работа с детьми открывает хорошие возможности для учащейся молодежи, ориентированной на получение высшего образования, особенно это касается талантливой молодежи, которая получает доступ к целевой подготовки по выбранной специальности.

Ключевые слова: *одаренная учащаяся молодежь , предуниверситетская правовая подготовка.*

УДК 374.1:37.01

Дем'яненко В. Б., Серьожніков О. М.

СУЧАСНИЙ СТАН ПРОБЛЕМИ АКТИВІЗАЦІЇ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ МАЛОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ

У статті розглянуто проблеми активізації дослідницької діяльності учнів Малої академії наук України. Описуються підходи та засоби формування системи ціннісних орієнтацій учнівської молоді, створення умов педагогічного впливу на саморозвиток і самореалізацію в майбутній професійній діяльності, формування дослідницьких, предметних та загальнокультурних компетентностей молодого людини.

Ключові слова: *позашкільна освіта, творчість, навчально-виховний процес Малої академії наук України, активізація дослідницької діяльності учнів, активність учнів.*

Постановка проблеми. Позашкільна освіта як складова неперервної освіти людини – це процес і результат засвоєння людиною культурної спадщини людства, набутих ним знань, і генерація нових знань. Функції позашкільної освіти такі як освітня, навчально-виховна, культурна, гуманістична, стимулювання самоосвіти упродовж життя поєднуються з функціями навчання – освітньою, розвивальною і виховною. Відповідно функції освіти і навчання варто розглядати в їх єдності й взаємозв'язку.

В навчально-виховному процесі Малої академії наук України (МАН України) реалізується цілеспрямована, послідовно організована взаємодія педагога і учня, опосередкована змістом їхньої спільної діяльності, педагога (навчання) та учня (учіння), спрямована на оволодіння учнями відповідною системою знань, формування вмінь та навичок їх практичного застосування, розвитку творчих здібностей. Особливу цінність становлять ідеї Л. С. Виготського щодо розвитку творчих здібностей дітей, який рішуче заперечує проти того, що творчість притаманна тільки для обраних і зазначає, що потрібно розуміти творчість в його істинному психологічному сенсі, як створення нового. Творчість притаманна всім більшою чи меншою мірою, вона є постійним супутником дитячого розвитку [2]. І саме доцільно організований процес навчання і пошуково-дослідницької діяльності учнівської молоді надає можливість забезпечити розвиток творчих здібностей, навчальну (учні набувають нові знання в процесі співпраці з педагогом, керівником науково дослідження, з іншими учнями), пізнавальну (забезпечується активне самостійне набуття знань учнями) діяльності учнів та виховну функцію (виховання культури почуттів, культури мислення, моральних норм, працьовитості, відповідальності).

Принциповими відмінностями сучасної освіти є перехід на рівневі системи, міждисциплінарний характер досліджень, ефективне співробітництво з виробничим та науковим сектором, інтернаціоналізація наукової діяльності та формування міжнародних дослідницьких колективів, проведення стажування в закордонних наукових центрах, публікації результатів наукових досліджень у

провідних наукових виданнях. Сучасні позашкільні навчальні заклади є важливими осередками генерації у учнів нових знань через створення ефективних інформаційних навчальних середовищ, прогнозування науково-технологічного розвитку, залучення учнів до дослідницької діяльності. Виконання цих завдань є складовою стратегії розвитку освіти і спрямоване на організацію освітнього процесу через інтеграцію з дослідницькою діяльністю з метою підвищення якості підготовки фахівців, наукових та науково-педагогічних кадрів, активізації цієї діяльності як запоруки успішного розв'язання соціально-економічних проблем, реалізації державних цільових програм, галузевих та регіональних науково-технічних програм.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичний аналіз сучасних психолого-педагогічних досліджень засвідчує прогностичний інтерес вчених до розроблення численних аспектів актуалізації дослідницької діяльності як студентів вищих, так і учнів середніх навчальних закладів. Разом з тим залишаються недостатньо вивченими питання активізації дослідницької діяльності учнівської молоді в умовах позашкільної освіти. Значна кількість досліджень присвячених проблемам становлення та обґрунтування структури дослідницької діяльності студентів, принципів її організації вказує на значущість цих проблем в становленні гармонійно розвиненої особистості молодої людини для зміцнення позицій науки, практичне застосування здобутків якої є необхідною умовою успішного розвитку суспільства, його економічної безпеки та технологічної незалежності. Практика доводить, що дійсно ефективним можна вважати лише навчання, при якому учням прищеплюються навички мислення, що базується на знаннях і розумінні великої кількості різноманітних об'єктів, процесів і явищ, їх причинно-наслідкових зв'язків і закономірностей. Перегляду піддаються уявлення не тільки про мислення, але і про інші психічні функції людини: сприйняття, пам'ять, уявлення, емоції та інше. Перед психологами та педагогами постають завдання концептуального опису розвитку людської діяльності і психічних функцій людини в умовах технологізації та використання сучасних

інформаційно-комунікаційних технологій у відкритій освіті.

Подання основного матеріалу. Учні МАН України – це майбутні студенти, високо кваліфіковані фахівці, тому питанням підготовки до навчання у вищих навчальних закладах і здійснення дослідницької діяльності приділяється значна увага через створення наукових товариств учнів – об'єднань зацікавлених у пошуковій дослідницькій діяльності школярів, які є основною складовою освітньої системи МАН України. В умовах трансформації сучасного інформаційного суспільства головною умовою педагогічного впливу є формування й подальший розвиток системи ціннісних орієнтацій учнівської молоді на саморозвиток і самореалізацію в майбутній професійній діяльності, формування дослідницьких, предметних та загальнокультурних компетентностей для опанування системою наукових досягнень через створення сприятливої інтелектуально-творчої атмосфери науково-освітнього середовища. Підготовка підлітків до дослідницької діяльності полягає в формуванні вмінь спостерігати, співставляти, аналізувати прояви різноманітних явищ і перебіг різних процесів в оточуючому світі, висувати гіпотези, проводити експеримент, працювати з інформаційними джерелами, тобто знаходитися в постійному науковому пошукові [1]. На виконання цих та інших завдань забезпечення ефективності дослідницької діяльності підлітків розроблено «Концептуальні засади діяльності та розвитку Малої академії наук України». МАН України – цілісна, інтегрована, багатоступенева та багатофункціональна освітня система з визначеними принципами, цілями, завданнями та функціями її діяльності, спрямованої на організацію та координацію дослідницької роботи учнів та шляхи її удосконалення.

Серед шляхів розв'язання вищезазначених проблем ключове місце належить активізації навчально-пізнавальної та пошуково-дослідницької діяльності підлітків в освітньому процесі МАН України на основі широкого використання сучасних педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій. За результатами аналізу психолого-педагогічних та науково-методичних джерел дослідницьку активність можна трактувати як складне

інтегративне особистісне утворення, що характеризується трьома складовими: мотиваційним, змістово-операційним та емоційно-вольовим; і як ознаку особистості учня, що виявляється в його готовності й прагненні до здійснення дослідницької діяльності, у виборі раціональних шляхів для досягнення поставленої мети. Запорукою активізації дослідницької діяльності постає активізація навчально-пізнавальної діяльності учнів, що є і процесом, і результатом процесу стимулювання їхньої пізнавальної активності. Активність дитини в процесі здобування знань – провідний чинник досягнення цілей освіти, загального гармонійного розвитку її особистості, професійної підготовки. Стратегічною спрямованістю активізації навчання є не збільшення обсягів інформаційних джерел, навчальних матеріалів, повідомлень, а створення педагогічних, дидактичних і психологічних умов осмисленості навчання, включення до нього дитини на рівні не тільки інтелектуальної, але й на рівні соціальної активності. Рівень прояву активності підлітка в навчанні та дослідницькій діяльності обумовлюється рівнем розвитку мотивації до здійснення такого виду діяльності, при цьому визначальним є не тільки рівень його пізнавальної активності, але і характерність та неповторність його особистості. Тлумачення поняття активізації навчально-пізнавальної діяльності учнів, можна поширити і на здійснення учнями дослідницької діяльності, адже від результативності пізнавальної діяльності залежить і результат дослідницької діяльності.

Завдання активізації дослідницької діяльності безпосередньо пов'язані з реалізацією дидактичного принципу активності учня в навчанні. Ґрунтуючись на численних дослідженнях вітчизняних і зарубіжних педагогів, категорію активізація дослідницької діяльності учнів МАН України будемо розуміти як зацікавлення учнів проблемами пізнання певних проявів оточуючого світу з підвищенням їхнього інтересу до відповідної навчальної дисципліни, бажання активніше працювати, займатися відповідною навчально-пізнавальною і дослідницькою діяльністю, що має бути забезпечене відповідними науково-методичними матеріалами, сучасними інформаційно-комунікаційними

технологіями для комп'ютерної підтримки такої діяльності дітей, відповідними організаційними формами та іншими організаційними і матеріально-технічними ресурсами.

Для активізації навчально-пізнавальної діяльності застосовуються відповідні заходи з метою інтенсифікації діяльності та підвищення активності учня: а) педагогічний вплив (застосування форм і методів стимулювання пізнавальної діяльності); б) психологічний вплив (збудження психічних процесів: зацікавлення, спрямування сприйняття, мислення, уяви учнів з метою їх спонування до активної пізнавальної діяльності); в) соціально-психологічний (організація міжособистісного спілкування, заохочення індивідуальних досягнень); г) соціально-економічний (значущість особистої зацікавленості в більш високих результатах навчальної діяльності).

Активність учнів виступає як важлива умова формування в учнів потреби в знаннях, оволодіння вміннями інтелектуальної діяльності, самостійності, забезпечення глибини і міцності знань. Сучасний стан організації дослідницької діяльності учнів МАН України характеризується протиріччям між недостатнім рівнем базової предметної підготовки і складною логічною структурою та високим рівнем абстрактності інформаційних джерел формування знань; необхідністю збільшення частки самостійної роботи учнів і суспільним замовленням на посилення міжпредметних зв'язків. Для розв'язання поставлених проблем необхідний пошук доцільних та ефективних технологій навчання, спрямованих на активізацію дослідницької діяльності учнів. Проблема активізації дослідницької діяльності учнів вимагає формування відповідного змісту навчання з врахуванням принципу професійної спрямованості. Позитивну роль в активізації навчальної діяльності відіграє впровадження в навчальний процес сучасних інформаційно-комунікаційних технологій. Становлення інтелектуального потенціалу людини відбувається тільки в ході її власної активності. При цьому мотиваційний аспект є рушійною силою будь-якої людської діяльності. Мотивація є однією з підвалин управління діяльністю, спонукальна, організуюча та смислоутворююча. Останнє надає

учінню особистісний смисл та значущість, є визначальним для мотиваційної сфери. Формувати мотиви значить не закладати готові мотиви і цілі (це могло б привести до маніпулювання іншою людиною), а створити такі умови і ситуації для розгортання активності, де б бажані мотиви і цілі склались і розгортались з урахуванням і в контексті минулого досвіду, внутрішніх прагнень самого учня.

У психологічних дослідженнях мотивації людини до наукової творчості підкреслюють прояв двох складових мотиву наукової діяльності – внутрішні й зовнішні. Внутрішні мотиви є первинними у відношенні до дослідницької діяльності й формуються на основі потреб індивіда в пізнанні. Зовнішні мотиви – вторинні, формуються під впливом зовнішнього середовища. Ряд дослідників зазначають, що в дослідженнях мотивації молоді людини до наукової творчості сформувалася думка про перевагу внутрішньої мотивації над зовнішньою. Пріоритет внутрішніх мотивів, як зазначають автори, над зовнішніми полягає в тому, що людина здійснює дослідницьку діяльність заради самої діяльності, а не інших цілей, відносно яких діяльність є засобом їх досягнення. При здійсненні дослідницької діяльності внутрішнім спонуканням до неї є задоволення від самого процесу дослідження, прагнення до інтелектуального успіху, бажання знаходити і вирішувати проблеми. Внутрішні мотиви визначаються природними та набутими потребами, зовнішні – суспільними умовами життєдіяльності людини, а особистісні – ціннісними орієнтирами: переконаннями, прагненнями, інтересами, установками. Досліджуючи зв'язок мотивів з організацією навчальної та дослідницької діяльності, В. Оконь [5] зазначає, що внутрішні мотиви особливим чином спричиняють розвиток особи, зовнішні – пристосованість до певних умов життя. В ряді психологічних досліджень мотив розглядається як визначальний і спонукальний вибір спрямованості на об'єкт (матеріальний чи ідеальний), заради якого здійснюється діяльність людини. При цьому відбувається розвиток мотивів через зміну і розширення поля діяльності (а не об'єктів). Основою

наукової діяльності людини є її мотиваційна сфера як сукупність мотивів і найважливіша ознака придатності до наукової праці (див. табл. 1).

Таблиця 1.

Мотиваційна сфера учнів МАН України

Мотиви	Характеристики мотивів
самореалізація	прагнення до пізнання, набуття нових знань і навичок; інтерес до певної галузі знань, творчий пошук; пізнання самого себе; можливість творчого самовираження і саморозвитку
досягнення	прагнення до успіху, досягнення мети; бажання знаходити і вирішувати проблеми; отримання задоволення від навчання та дослідницької діяльності
належність до значущої діяльності	спілкування з видатними вченими та педагогами; робота в наукових колективах

Нині в навчальному середовищі МАН України використовуються поняття інформаційних (лекції з навчальних дисциплін, самопідготовка і самостійна робота, опрацювання інформаційних наукових джерел) і діяльнісних (практикуми, лабораторні роботи, проектні роботи) видів занять як у синхронному (аудиторному) так і в асинхронному (позааудиторному) виконанні. Важливо акцентувати увагу на широкому використанні інформаційно-комунікаційних технологій, в тому числі і мережних ресурсів, при здійсненні таких видів діяльності учнівською молоддю. При цьому реалізується парадигма освітнього процесу МАН України, а саме – учень (юний дослідник) визначає мету навчання і дослідницької діяльності в межах запропонованого науково-інформаційного середовища з подальшим формуванням інформаційно-діялісного середовища учня, що реалізується через індивідуальний план навчально-дослідницької діяльності. Такий підхід передбачає використання нових підходів до добору та структурування змісту навчання, організації процесу навчання та дослідницької діяльності учнів.

Особливу роль відіграє такий чинник, як інформаційне забезпечення

дослідницької діяльності учнів – наявність сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, вільний доступ до необхідних інформаційних джерел, як вітчизняних, так і зарубіжних, через ресурси мережі Internet і традиційні джерела, можливість публікації (оприлюднення) результатів наукових досліджень. Важливе значення має інфраструктурна підтримка дослідницької діяльності учнів, наявність мережі організаційних структур для її реалізації. Перспективною формою організації дослідницької діяльності учнів є міжгалузева інтеграція МАН України з вищими навчальними закладами, науковими установами, виробничим сектором для ефективного використання їх технічної, технологічної та наукової баз. Для залучення дітей та активізації пошукової та дослідницької діяльності в МАН України запроваджено цілий ряд проектів, конкурсів, наукових читань, турнірів, олімпіад, виставок тощо. Участь в цих заходах можуть брати діти і учнівська молодь з різних куточків України, як через безпосередню присутність, так і дистанційно, завдяки використанню засобів інформаційно-комунікаційних технологій, зокрема мережі Internet.

Доцільність розроблення педагогічних умов та відповідної методичної системи навчання, що базується на сучасних інформаційно-комунікаційних технологіях, для успішного здійснення учнівською молоддю дослідницької діяльності в навчальному процесі не викликає сумніву. Це підтверджується результатами досліджень вітчизняних і зарубіжних авторів [3, 4]. Отже до педагогічних умов забезпечення ефективності здійснення учнями дослідницької діяльності слід віднести: формування в учнів особистісно значущої мотивації до дослідницької діяльності, особистісно-орієнтованої навчально-пізнавальної діяльності з використанням стимулюючих методів і засобів; використання методів, організаційних форм і засобів, зокрема інформаційно-комунікаційних технологій, для зацікавлення учнів відповідними навчальними дисциплінами, активізації їхньої дослідницької діяльності; створення науково-інформаційного середовища з забезпеченням інтеграції навчальної та дослідницької діяльності учнів МАН України.

Висновок. Для вирішення проблем залучення молоді до дослідницької діяльності необхідні спеціальні форми організації навчально-пізнавальної і дослідницької діяльності учнів, на основі яких моделюється походження наукових понять і початкова чуттєво-предметна діяльність, коли зміст цих понять може бути визначений самими учнями. Це стосується в першу чергу організації діяльності учнів, пов'язаної з дослідженням реальних об'єктів, явищ і процесів, і в разі необхідності через їх відображення і подання у вигляді інформаційних моделей. Разом з тим використання різноманітних інформаційних моделей має бути педагогічно виваженим і методично вмотивованим, об'єктом вивчення повинні залишатися реальні явища. Підміна їх абстрактними поняттями і символами при недостатній базі спостережень і досвіду нерідко приводить до згубного формалізму, коли за здавалось би наявними знаннями відсутня їх сутність. Тільки на основі органічної взаємодії педагога і учня досягаються нові якісні зміни в розвитку учнів, зростає ефективність їх спілкування з учителем та між собою, коли вони спільно формують проблему, з'ясовують сутність досліджуваного явища чи процесу, розробляють відповідні інформаційні моделі, встановлюючи суттєві і несуттєві ознаки і факти. Така діяльність має важливе значення для з'ясування і розуміння практико-орієнтованої сутності фундаментальних знань для надання результатам навчання практично-значущого характеру, що призводить до активізації дослідницької діяльності учнів.

Список використаної літератури

1. Використання розподільних інформаційних систем в навчальному процесі позашкільного навчального закладу Мала Академія Наук : Методичні рекомендації [Текст] / Т. І. Андрущенко, С. А. Гальченко, Л. С. Глоба, О. Є. Стрижак, Н. І. Алішов, Г. І. Б. Галелюка, А. В. Гончар, А. М. Гупал, В. М. Кудляк, О. В. Лісовий, В. А. Марченко, В. М. Опанасенко, О. В. Палагін, М. А. Попова, В. В. Прокопчук, В. М. Романов, Є. В. Сарахан, О. М. Трофимчук. За ред. д. т. н., академіка НАН України О. В. Палагіна і к.т.н. О. Є. Стрижака. – К. : ТОВ «Інформаційні системи», 2012. – 334 с.

2. Выготский Л. С. Воображение и творчество в детском возрасте [Текст] / Л. С. Выготский. – СПб., 1997. – 96 с.
3. Дем'яненко В. Б. Інформаційно-комунікаційний супровід організації навчально-дослідницької діяльності учнів МАН України [Текст] / В. Б. Дем'яненко, В. М. Дем'яненко // Навчання і виховання обдарованої дитини : теорія та практика : збірник наукових праць. – Випуск 11 // І. С. Волощук (головний редактор) та інші. – К. : Інститут обдарованої дитини, 2013. – С. 71-79.
4. Дем'яненко В. Б. Онтологічні аспекти побудови е-сценарію супроводу процесу наукових досліджень учнів Малої академії наук України [Текст] / В. Б. Дем'яненко, С. П. Кальной, О. Є. Стрижак // Інформаційні технології в освіті : Збірник наукових праць. – Випуск 12. – Херсон : ХДУ, 2013. – С. 242-249.
5. Оконь В. Основы проблемного обучения [Текст] / В. Оконь. – М. : Просвещение, 1968. – 208 с.

Демьяненко В. Б., Серезников А. М. Современное состояние проблемы активизации исследовательской деятельности учащихся Малой академии наук Украины.

В статье рассмотрены проблемы активизации исследовательской деятельности учащихся Малой академии наук Украины. Описываются подходы и средства формирования системы ценностных ориентаций учащейся молодежи, создание условий педагогического воздействия на саморазвитие и самореализацию в будущей профессиональной деятельности, формирование исследовательских, предметных и общекультурных компетенций молодого человека.

Ключевые слова: внешкольное образование, творчество, учебно-воспитательный процесс Малой академии наук Украины, активизация исследовательской деятельности учащихся, активность учащихся.

Valentina Demyanenko, Oleksandr Serezhnykov. State of the art research activation sheet Junior Academy of Sciences Ukrain.

In the article the problems intensify research students Junior Academy of Sciences of Ukraine. Describe the approaches and means of forming the system of value orientations of students, creating conditions of pedagogical influence on self-development and self-realization in future careers, forming research, subject and general competencies young man.

Keywords: *school education, non-formal education, creativity, educational process Junior Academy of Sciences of Ukraine, the intensification of research students, active students.*

УДК 159.928.22

Єнотаєва Л.Є., Володченко А.Є.

**ОСОБИСТІСНИЙ РОЗВИТОК ОБДАРОВАНОСТІ УЧНІВ
ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ У КОНТЕКСТІ
СУБ'ЄКТНО-ВЧИНКОВОЇ ПАРАДИГМИ**

У статті аналізуються особливості психолого-педагогічного проектування особистісного розвитку обдарованості учня загальноосвітнього навчального закладу на основі суб'єктно-вчинкової парадигми системи освіти.

Ключові слова: *суб'єктно–вчинкова парадигма освіти, технології проектування особистісного розвитку обдарованості учня, навчально-виховний процес.*

Постановка проблеми. Сучасну духовну кризу в українському суспільстві можна охарактеризувати як антикризис. Він означає втрату багатьма соціальними суб'єктами, тобто людьми потреби і здатності до духовного очищення й піднесення. Антикатарисис на рівні всього суспільства – це тотальне зниження в ньому позитивного відношення до головних умов